тивної та громадянської солідарності. В ухвалених резолюціях містився детальний план розширення діяльності кооперативних організацій, на підставі суворого дотримання кооперативної демократії та нових, прогресивних методів господарювання, залучення до всіх сфер кооперативної діяльності нових членів [12]. У багатьох союзах відбулися зміни у керівництві, мала місце реорганізація поділу праці. Вже в 1933 р. справи поліпшились, кооперативний рух міцнішав. У цей час членами «Центросоюзу» були 34 повітові союзи з 2512 кооперативами першого ступеня, 4 кооперативних управління, 7 кооперативів оптової торгівлі, 12 місцевих кооперативів першого ступеня, товариство «Сільський господар» та 9 інших кооперативів [2, 67]. З 1934 р. почалися прибутки в оборотах «Центросоюзу», пожвавилися посередницькі операції в закордонному експорті ПСК та розвиток власного виробництва. Повітові союзи досягли в 1934 р. обороту в 16,4 млн. зл. [16, 220]. Однак розвиток української споживчої кооперації на Волині був перерваний введенням у дію нового кооперативного закону. Згідно з ним, українські кооперативи Волині змушені були з початку 1935 р. перейти під юрисдикцію польських ревізійних союзів. Хоча дії польської влади мали важкі наслідки для волинського українського кооперативного руху, все ж таки до прийняття нового кооперативного закону 1934 р. стан споживчих кооперативів, підпорядкованих РСУК, залишався досить потужним. На 1 березня 1933 р. у Волинському воєводстві було 374 кооперативи першого ступеня та 4 ПСК другого ступеня, які підпорядковувались «Центросоюзу» [17, 20]. Хоча до вересня 1934 р. кількість товариств першого ступеня знизилась до 282 [18, 50].

У процесі розвитку української сільської споживчої кооперації мінявся тип селянського господарства. З багатогалузевого воно перетворилося на товарне, монокультурне, спеціалізоване ринкове господарство. Налагодження роботи ПСК з «Центросоюзом» сприяло створенню умов для проведення ефективних і результативних збутових операцій, які, через обмеженість економічних і організаційних можливостей, не могли бути доступними для окремих кооперативів, а тим більше для індивідуальних селянських господарств. Діяльність сільської закупівельно-збутової кооперації була важливим фактором розвитку аграрного сектору економіки Волині. Глибоко демократичний її характер дав змогу налагодити роботу різних ділянок господарства, підготував кооперацію до виробничої діяльності.

1. *Żarnowski J. Społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939. – Warszawa, 1973.*
2. *Stasiw T. Ukraiński ruch spółdzielczy w Polsce: Praca dyplomowa / Szkoła Główna Handlowa. – Warszawa, 1935.*
3. *Sycz M. Spółdzielczość ukraińska w Galicji w okresie II wojny światowej. – Warszawa, 1997.*
4. *Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 6, оп. 1, спр. 249.*
5. *До найбільших болячок Волині // Громада. – 1925. – 20 грудня.*
6. *Наша кооперація // Українська Громада. – 1928. – 27 травня.*
7. *Західно-українська кооперація в 1926 році. Огляд, статистика і звідомлення з діяльності РСУК. – Львів, 1928.*
8. *Засідання Головного Комітету Організації Кооператив у Луцьку // Господарсько-кооперативний часопис (далі – ГКЧ). – 1928. – 13 червня.*
9. *Волинь. XI чергові загальні збори уповноважених ПСК у Кремянці на Волині // ГКЧ. – 1928. – 12 вересня.*
10. *Історія споживчої кооперації України: Підручник / М.В. Аліман, С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей та ін. – Л., 1996.*
11. *Держархів Волинської обл. (далі – ДАВО), ф. 36, оп. 1-а, спр. 758.*
12. *Резолюції VII-го Крайового кооперативного з'їзду. – Львів, 1932.*
13. *ДАВО, ф. 46, оп. 9, спр. 2030.*
14. *Український кредитовий банк // Українська Нива. – 1931. – 10 травня.*
15. *Витанович І. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк, 1964.*
16. *Панченко П. Фрагменти з діяльності окружних союзів // Кооперативна Республіка. – 1937. – № 7–8.*
17. *ДАВО, ф. 46, оп. 9, спр. 4832.*
18. *Archiwum Akt Nowych, Urząd Wojewódzki Wołyński, sygn. 979/83, załącznik ą 6.*

Visyn V.V. Development of ukrainian rural consumer cooperation in Volin province (middle of the 1920th – beginning of the 30th years). The development of the Volin ukrainian rural consumer cooperative stores is represented in the article. The spectrum of the given services is described, basic indicators of the economic and civilized activity are analysed.

Key words: cooperation, cooperative motion, consumer cooperation, economic-consumer society, Volin province

Я. М. Мартинюк

АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКИХ САМОУПРАВ НА ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Стаття присвячена дослідженню інституту самоврядування, що функціонував на Волині у міжвоєнний період. У роботі, на основі аналізу архівних джерел та наукової літератури, охарактеризовано головні етапи законодавчого становлення органів територіального самоврядування, а також шляхи й методи здійснення урядового контролю за ними.

Ключові слова: *Волинське воєводство, територіальне самоврядування, гміна, повіт, сеймик, магістрат*

На сучасному етапі, що характеризується глибокими трансформаційними змінами в економіці, політиці та духовному житті України, проблема створення дієвої вітчизняної системи місцевого самоврядування, яка б максимально відповідала стійким самоврядним традиціям української ментальності, набуває першочергового значення. Прагнення України інтегруватися в євроатлантичні структури також поставило на порядок денний питання реформування діючої системи самоврядування, приведення її законодавчої бази у відповідність до європейських норм. У країнах із поліетнічним складом населення національний аспект у діяльності органів самоврядування суттєво впливає на внутрішньополітичну стабільність. Шляхом розширення повноважень самоврядних структур і ступеня їх політичної свободи можна вирішувати національні конфлікти і різноманітні проблеми національного розвитку. Під цим кутом зору особливий інтерес мають українсько-польські стосунки у площині самоврядування. Об'єктивне та неупереджене дослідження всього комплексу проблем, пов'язаних з діяльністю органів самоврядування часів II Речіпосполитої, дозволить глибше зрозуміти причини українсько-польського протистояння в минулому.

Актуальність теми зумовлюється і ступенем її наукової розробки. Якщо деякі питання історичного розвитку Волині в зазначений період піднімались окремими науковцями, то проблеми, пов'язані з функціонуванням інституту самоуправління в 1920–30-х рр., за винятком кількох епізодичних моментів, не знайшли ще належного висвітлення. Особливості організаційного становлення та діяльності волинських самоуправ в українській історичній науці не були предметом спеціального дослідження і залишалися невивченою сторінкою. Все це визначило наш інтерес до теми дослідження.

Польська історіографія теми є значно багатшою [1–12]. Однак у більшості випадків автори не зачіпа-

ють питання українсько-польських стосунків щодо самоврядування, в тому числі й на теренах Волині. Не стала предметом спеціального вивчення і позиція провідних українських політичних партій стосовно органів самоврядування. Залишаються нерозкритими й особливості проведення виборів до рад різних рівнів. Усе це дає підстави вважати, що запропонована тема є актуальною в науковому відношенні.

Вже на першому етапі законодавчого становлення місцевого самоврядування на Волині у міжвоєнний період, за діяльністю як гмінних самоуправ, так і повітових союзів самоврядування здійснювався суворий нагляд. На рівні гміни його здійснювали інспектори гмінного самоврядування. В кожному окрузі створювався спеціальний окружний інспекторат самоврядування, до складу якого входили сам інспектор, його помічник, канцелярист і друкарка. Обсяг їх роботи і порядок дій чітко окреслювала «Інструкція для інспекторів гмінного самоврядування», видана міністром внутрішніх справ 30 грудня 1919 р. [13, 37].

Інспектори завжди були присутніми на засіданнях гмінних рад, зборах сільських громад, а також нарадах солтисів. Втім, основним їх обов'язком було проведення систематичних перевірок і ревізій органів самоуправління. Люстрація відбувалась принаймні тричі на рік у кожній гміні [13, 40]. Крім регулярних перевірок органів гмінного самоврядування, проводилися щорічні ревізії всієї їхньої документації. У кожній гмінній управі велась так звана люстраційна книга, до якої інспектор вносив результати проведеної перевірки, перелік помічених недоліків, вказівки щодо їх усунення, а також терміни виконання цих вказівок. Докладні протоколи люстрацій інспектор самоврядування подавав керівникам повітових відділів і доповідав про справи гміни на найближчому засіданні. У випадку виявлення під час перевірці гміни будь-яких зловживань чи правопорушень, інспектор мав скласти рапорт повітовому старості.

З метою посилення контролю адміністрації над роботою самоуправ, 1920 р. у кожному повіті були створені посади так званих повітових референтів самоврядування, які здійснювали нагляд за діяльністю самоуправ [14, 402]. Референти стежили за дотриманням чіткого розмежування функцій законодавчих, контролюючих і виконавчих органів. Під час проведення виборів, вони надавали старості інформацію щодо усунення з органів самоврядування осіб з недійсними виборчими мандатами та контролювали складання списків кандидатів, забезпечуючи повний контроль з боку старости над членським складом самоуправ [15, 402]. Референти постійно наглядали, щоб органи самоврядування діяли чітко в межах своєї компетенції. Для цього вони вивчали всі сфери їх діяльності (охорона здоров'я, доброчинність, будівництво, протипожежна охорона тощо), а також стан збереження гмінного майна. Принаймні раз у квартал ними проводилися ревізії фінансових рахунків гмінних самоуправ, а також усіх установ і закладів, які перебували під їх керівництвом. Систематичні люстрації мали ще одну мету – збір статистичних даних, які стосувалися гмінного самоуправління, а також матеріалів для місячних звітів старості про стан гміни. Такими матеріалами слугували насамперед копії протоколів засідань самоуправ, касові книги, фінансові звіти та ін. Референти мали право брати участь у засіданнях і зборах органів самоврядування, особливо звітно-виборних, а також тоді, коли затверджувався бюджет та вносились до нього зміни. Повітові референти самоврядування підлягали безпосередньо старості. Вони щомісячно подавали старості план своєї роботи і графік виїздів до гмін; складали звіти про кількість здійснених виїздів із зазначенням їх мети, а також звіти про результати виконаних перевірок. З відома старости, вони брали участь у засіданнях сеймику і повітового відділу.

З утворенням Волинського воєводства, наглядові функції перейшли до повітових старост і воєводи. Старости були керівниками повітових сеймиків [16, 12]. Більшість контролюючих функцій належали саме цим урядовцям. Вони звільняли з посад працівників повітових самоуправ, у тому числі й війтів, мали право на скасування результатів виборів до органів самоврядування, здійснювали контроль за бюджетом самоуправ усіх рівнів. Про це йдеться і в ухвалах з'їзду керівників повітових відділів, який відбувся 18–19 березня 1924 р.: «Керувати сеймиками і повітовими відділами повинен староста... Керівник повітового відділу має право відхилення рішень сеймику і відділу. Обрання солтиса і війта затверджує староста, йому ж належить і карна санкція щодо цих посадових осіб» [13, 9–10]. У зв'язку з цим, наприклад, староста міг застосовувати щодо лавників, війта і його заступника, а також солтиса та його заступника такі покарання: зауваження, догану, штраф, зняття з посади. При цьому, однак, війт, його заступник та лавники мали право опротестувати рішення старости, звертаючись із апеляцією до воєводи, але це не стосувалось солтиса і його заступника.

Отже, на рівні повіту староста виконував функції як представника державної адміністрації, так і керівника повітового самоврядування, тобто в одній особі відбувалось об'єднання представників двох різних інституцій. Це перетворювало інститут самоврядування на один із головних виконавців завдань державної влади. Однак це зумовлювало ряд труднощів. Наприклад, траплялись випадки, коли доручення воєводських управлінь старостам як керівникам державної адміністрації першої інстанції виконувалися повітовими відділами. Це змусило міністерство внутрішніх справ видати 22 вересня 1922 р. спеціальний рескрипт, яким компетенцію старост і повітових відділів було чітко розмежовано. Поряд з цим, застерігалось, що остаточне вирішення всіх суперечливих питань покладається на старост [17, 4]. Однак, як правило, стан справ залишався таким, яким його зображав у 1936 р. щоденний бюлетень українського суспільно-політичного життя «Wiadomości Ukraińskie»: «Фактично, влада старости в повіті є такою сильною, що не має жодної справи, котра виконувалась би без його згоди і відома. Не все, що діється в повіті повинно бути його бажанням та ініціативою. Староста – це не диктатор ані повітового відділу, ані гмінних самоуправ. Він повинен бути не лише контролером, порадником, а й посередником різного роду суперечок. На Волині ж представники адміністрації трактують самоврядування як один із слухняних виконавців своєї волі. У більшості випадків старости не керівники, а пани повітового відділу. Вони фактично минають війтів, й хоча формально обираються населенням, не прислуховуються до ініціативи самоуправ» [18, 1].

Загальний державний нагляд за повітовим самоврядуванням здійснював міністр внутрішніх справ Другої Речіпосполитої [19, 87]. Він мав право розпускати сеймики та повітові відділи, а також затверджувати ті ухвали органів самоврядування, що стосувались їхніх статутів, засобів сполучення, встановлення самостійних податків та їх заміни, набування чи позбавлення самоуправами нерухомості. Однак, незважаючи на досить широку компетенцію міністра внутрішніх справ стосовно повітового самоврядування, в

першій інстанції право нагляду за діяльністю повітових союзів належало воєводам. Це передбачало право оголошення недійсними тих ухвал органів повітового самоврядування, що були прийняті на неправомочних засіданнях самоуправ, перевищували їх компетенцію або суперечили чинному законодавству Другої Речіпосполитої. Крім того, воєвода затверджував бюджети союзів самоврядування та призначав чергові вибори до повітових сеймиків. Отже, посередництво воєвод було законодавчо закріплено навіть у тих справах, остаточне рішення в яких належало міністру внутрішніх справ. Воєводства стали перехідними інституціями, через які проходила кожна справа, котра вимагала затвердження державної адміністрації.

Воєводи намагалися не допустити політизації органів самоврядування. Роль гаранта їхньої аполітичності мала відіграти воєводська рада, створена на основі розпорядження Президента Другої Речіпосполитої від 10 січня 1928 р. [20, 6]. До її складу входили представники повітових сеймиків і так званих виділених міст. У засіданнях брали участь воєвода, керівники відділів воєводського управління та інших державних установ. Головними завданнями ради були керівництво інвестиційною політикою держави на території краю, розробка планів діяльності воєводства, а також контроль за функціонуванням органів самоврядування з правом затвердження їх бюджетів. Тобто, ця інституція покликана була злити державну адміністрацію й самоуправління в єдиний організм, керований воєводою. Протягом року відбувались дві сесії Ради. На весняній сесії воєвода звітував про діяльність урядових установ та воєводського управління за минулий рік. Осіння – призначалась для складення та обговорення планів роботи міського й повітового самоврядування на наступний рік. Політичні питання на сесіях воєводської ради не розглядались.

Наступний етап законодавчого становлення інституту самоврядування на Волині розпочався із введенням у дію нового закону «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування», ухваленого сеймом 23 березня 1933 р. [21, 23]. Він уніфікував на всій території Речі Посполитої організм самоуправління і передбачав розширення щодо нього прав державної адміністрації. Найбільш показовим у цьому був десятий розділ згаданого акту, де йшлося про нагляд за діяльністю органів самоврядування. Наприклад, особливому контролю адміністрації підлягали ухвали гмінної ради, які стосувалися штатного розпису і затвердження місцевих статутів [12, 19]. Закон обмежував обсяг діяльності самоврядування, порушував принцип пропорційності під час виборів. Одночасно підвищувався віковий ценз для активного і пасивного виборчого права. Цим унеможливлювалась участь молоді в самоврядних органах. Державна адміністрація затверджувала результати виборів до гмінних управ і магістратів, застосовувала щодо них різного роду дисциплінарні покарання, а також звільняла їх із зайнятих посад. Окрім того, вона мала право втручатись у будь-які важливі рішення самоуправ, підтримувати їх чи скасовувати.

Отже, реформа 1933 р. значно посилювала контроль державної влади над самоуправлінням. З цього приводу публіцист С. Станкевич справедливо зазначив: «На довгі роки утвердилось всевладдя адміністрації та чиновництва над самоврядуванням» [12, 20].

Проблеми територіального самоврядування знайшли своє відображення й у Конституції Другої Речіпосполитої від 23 квітня 1935 р. [22, 36]. Вона санкціонувала антидемократичний, автократичний та елітарний характер нової політико-правової системи. Стосувалось це також і територіального самоуправління, якому в новій конституції відводилось декілька статей. Окремий розділ надавав необмежені права центральній владі. Незважаючи на те, що сам факт конституційного становлення інституту самоуправління є дуже важливим, помітним є і те, що положення Конституції 1935 р. щодо територіального самоврядування мали загальний та декларативний характер. Наприклад, відсутніми були положення стосовно внутрішньої структури самоуправ і порядку їх обрання та організаційного становлення. Зрештою, в жодній із статей головного закону не говорилось про суть самоврядування – його самостійність, а ті положення, що містились у ній, робили можливими подальші зміни урядом суспільно-політичного устрою держави, обмежуючи значення й обсяг діяльності інституту самоуправління.

Аналіз процесу законодавчого й організаційного становлення самоврядування на Волині у міжвоєнний період дає змогу твердити, що інститут самоуправління як на цьому терені, так і загалом у Другій Речіпосполитій мав своєрідний характер. Згідно із законодавством, обсяг його діяльності був надзвичайно великим. Самоуправи, з метою забезпечення найнеобхідніших потреб населення краю, були покликані виконувати широке коло завдань. При цьому як виборні інституції вони зобов'язані були враховувати громадську думку. З іншого боку, ряд законів, приписів, розпоряджень державної адміністрації обмежували незалежність самоуправ, ставили їх в залежність від урядової політики Польщі. Державна адміністрація особливо ретельно контролювала бюджет самоуправ. Вона мала право видавати вказівки та розпорядження щодо способів забезпечення фінансових потреб самоврядних одиниць. Звільнення працівників самоврядування із займаних посад здійснювалось також органами державної влади. Таке роздвоєння самоуправління стало причиною того, що важко було знайти рівновагу між цими двома його особливостями. Надання самоуправами переваги громадським інтересам часто суперечило інтересам державної адміністрації; а надмірний вплив останньої призводив до розходження з інтересами населення.

Специфіка територіального самоврядування Волинського воєводства міжвоєнного періоду зумовлювалася також тим, що більшість населення краю становили етнічні меншини Польщі: в містах – євреї, а на селі – українці. Отже, перед урядом відразу постало питання забезпечення польських національних інтересів. З огляду на те, що державна адміністрація Другої Речіпосполитої не була зацікавлена у створенні для так званих східних кресів виняткового права, вона знаходила інші можливості для забезпечення контролю держави за діяльністю самоуправ. При цьому втрачалась необхідна рівновага між їхніми адміністративними та самоврядними функціями. Це було не на користь як місцевого населення, так і самої польської влади, ускладнюючи ефективне виконання завдань інституціями самоуправління.

1. *Ajnenkiel A. Polskie Konstytucje. – Warszawa, 1982.*
2. *Antczak S. Samorząd miejski Poznania w latach 1919–1933 // Kron. M. Pozn. – 1996. – ą 1.*
3. *Chojecka E. Sląskie tradycje samorządowe // Myśl Protestantska. – 1997. – ą 1.*
4. *Dalecki M. Ustrój samorzdowych władz miejskich Przemyśla w latach 1918–1939 // Rocznik Przemyślowy. – 1997. – T. 33.*
5. *Heliasz A. Uslrój samorządu miejskiego w Galicji i w b. zaborze pruskim u progu II Rzeczypospolitej // Dzieje Najnowsze. – 1973.*
6. *Litwin A. Samorząd w Polsce burzuazyjno-obszarniczej w latach 1918–1939. – Warszawa, 1954.*

7. Łuczak A. Samorząd terytorialny w programach i działalnośći stronnictw ludowych 1918–1939. – Warszawa, 1973.
8. Łuczak B. Kształtowanie sie samorządu terytorialnego // Dyrector Szkolny. – 1995. – ą 12.
9. Marczuk J. Rada Miejska i Magistrat Lublina 1918–1939. – Lublin, 1984.
10. Nartonowicz-Kot M. Oblicze polityczne samorządu miejskiego Łodzi w latach 1919–1939 // Rocznik Łodzki. – 1982. – T. XXXI.
11. Siwerski A. Zakresy zadań realizowanych przez samorządy terytorialne w latach 1918–1990 // Zeszyt Naukowy Ekonomiczny. – 1994. – Zesz. 20.
12. Szwed R. Polska Partia Socjalistyczna w wyborach samorządow terytorialnych w latach 1919–1939. – Częstochowa, 1993.
13. Держархів Волинської обл. (далі – ДАВО). – Ф. 46. – Оп. 1. – Спр. 849.
14. Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich. – 1920. – ą 28.
15. Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich. – 1920. – ą 49.
16. Dziennik Urzędowy Województwa Wołyńskiego. – 1921. – ą 3.
17. Dziennik Urzędowy Województwa Wołyńskiego. – 1923. – ą 7.
18. Wiadomości ukraińskie. – 1936. – ą 2578/24. – 26 listopada.
19. Wakar W. Zagadnienia samorządu w Rzeczypospolitej odzyskanej. – Warszawa, 1924.
20. ДАВО. – Ф. 46. – Оп. 9-а. – Спр. 349-а.
21. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1933. – ą 35. – Poz. 294.
22. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1935. – ą 30. – Poz. 227.

Martyniuk Y.M. The administration control over the self-governing bodies activities in Volyn during the period between wars. The article is dedicated to the investigation of the local self-governing institute, functioned in Volyn during the period between wars. Based on the analysis of the archival documents and science literature the main stages of the self-governing body's foundation, the ways and methods of the government's control realization over the self-governing bodies work are investigated.
Key words: Volyn principality, local self-governing, gmina, povit, sejm, magistrate

В. Г. Москаленко

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СТРОКІВ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УРСР (1920—30-і рр.)

У статті комплексно аналізуються проблеми правового регулювання строків виборчого процесу в УРСР упродовж 1920–30-х рр.
Ключові слова: *законодавство, вибори, виборче право, виборчий процес, строки*

У контексті кодифікації виборчого законодавства, на основі міжнародних стандартів, та трансформації Української держави в правовій європейській перспективі особливого значення набувають виборчі кампанії. Їхній перебіг, спосіб визначення переможців і розподілу між ними депутатських мандатів регулюються сукупністю визначених законодавчих правил, що складають виборчу систему, а правові норми, що регламентують засади виборчого процесу, у сукупності становлять виборче право. Пошук і утвердження, адекватної сучасним політичним реаліям, виборчої системи, реформування виборчого законодавства України об'єктивно зумовлюють необхідність застосування уніфікованих підходів до змістовного наповнення інститутів виборчого права та законодавства, а відтак, і процедур виборчого процесу.

Досить багатомірними та неоднозначними в цьому плані виглядають проблеми, пов'язані з правовим регулюванням строків у виборчому процесі. На сучасному етапі в Україні особливої актуальності набуває науково-практичне осмислення проблем організації та проведення виборчих кампаній. За умов жорсткої конкуренції в ході виборчих кампаній на загальнодержавному рівні, зростає необхідність в глибоких наукових дослідженнях з історії становлення та реалізації строків виборчого процесу в УРСР. Початок осмислення основних проблем щодо предмету дослідження поклала ще радянська історіографія, звівши їх переважно до одного визначального напряму – радянського виборчого права та виборчого процесу. Більшість праць радянських істориків і юристів визначає крайня ідеологічна спрямованість і відсутність об'єктивного аналізу виборчого процесу. Свідченням цього є дослідження А. Кіма, характерною ознакою якого був аналіз законодавства СРСР і частково виборчого права УРСР. Монографія відзначалась фактологічним підходом та ідеологічною заангажованістю [1].

Перша спроба переосмислення характеру виборчих кампаній, частково й реалізація строків виборчого процесу подана в монографії О. Гонтаря, яка є суперечливою за змістом, поєднує старі і нові методологічні та історіографічні підходи [2, 84–125]. На увагу заслуговує й дисертація П. Рудика [3], який переосмислив концепцію радянського виборчого права, переглянув деякі традиційні погляди на виборчий процес. На сучасному етапі розвитку історичної та юридичної наук науковці в дисертаціях, через призму інституту виборів представницьких органів влади в Росії, лише в незначному обсязі розглядають виборче право УРСР [4]. Таким чином, в Україні відносно досліджуваної проблеми окремих студій немає, а ті з них, які видані, розглядають лише окремі аспекти, що зумовлює необхідність аналізу становлення і реалізації строків виборчого процесу в УРСР, зокрема 1920–30-х рр.

Виходячи з актуальності та науково-практичного значення, недостатньої розробки досліджуваної проблеми ми ставимо за мету, на основі сучасної теоретично-методологічної бази й залучення нових архівних джерел, проаналізувати процес становлення і реалізації строків виборчого процесу в УРСР. Досягнення цієї мети реалізується через постановку більш конкретних завдань: дослідження механізму формування та реалізації строків виборчого процесу; аналіз впливу партійних органів на законодавче формування термінів виборчого процесу; співвідношення принципів становлення строків виборчого процесу з цілями партійно-державного апарату СРСР та УРСР.

Виборчий процес – це врегульована законом специфічна діяльність уповноважених органів і громадян, спрямована на формування якісного і кількісного складу органів державної влади. Виборчий процес як суспільно-політичне явище є досить швидкоплинним і, відповідно, обмежується у часі термінами проведення. З огляду на це, встановлений виборчим законодавством, порядок організації підготовки та проведення виборів обов'язково передбачає своєчасність здійснення суб'єктами виборчого процесу тих чи інших процедур і вчинення окремих дій. Своєчасності виконання таких процедур і дій, а головне – не порушення термінів проведення виборів загалом, відповідно до вимог закону, інструкцій вищих органів державної влади УРСР, покликані сприяти встановленню законодавством відповідних виборчих строків.

Слід звернути увагу на те, що такі строки закріплювались безпосередньо у Конституціях УСРР 1919, 1929 рр., Конституції УРСР 1937 р. та відповідних законодавчих актах, що регламентували порядок проведення виборів [5]. Під строками виборчого процесу в досліджуваний період, на наш погляд, слід розуміти